

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 351.74:316.653(477)

А.А. Бова,
кандидат соціологічних наук,
старший науковий співробітник,
начальник відділу ДНДІ МВС України, м. Київ,
ORCID ID 0000-0003-1588-0250

СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ДО ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ: ПЕРШІ РЕЗУЛЬТАТИ РЕФОРМИ¹

У публікації представлено основні результати опитувань громадської думки щодо ставлення населення України до поліції (міліції), зокрема, показники довіри до поліції, задоволеності її роботою, суб'єктивної оцінки діяльності поліції, контактів населення з поліцією. На підставі даних соціологічного опитування Центру Разумкова (2016 р.) виявлені відмінності у громадській думці стосовно оцінки роботи міської (районної) поліції серед різних соціально-демографічних груп.

Ключові слова: поліція, контакти з поліцією, оцінка діяльності поліції, довіра до поліції, соціологічне опитування.

В публикации представлены основные результаты опросов общественного мнения населения Украины относительно оценки деятельности полиции (милиции), в том числе в различных сферах, в частности, показатели доверия к полиции, удовлетворенности ее работой, контактов населения с полицией. На основании данных социологического опроса Центра Разумкова (2016 г.) выявлены различия в общественном мнении относительно оценки работы городской (районной) полиции среди различных социально-демографических групп.

Ключевые слова: полиция, контакты с полицией, оценка деятельности полиции, доверие к полиции, социологический опрос.

Завдяки соціологічному моніторингу, що проводиться соціологічними компаніями в Україні, є можливість прослідкувати динаміку громадської думки щодо ставлення населення до поліції, яке розкривається через систему соціологічних показників, що відбивають рівень довіри до поліції, суб'єктивну оцінку її діяльності у різних сферах, щільність контактів громадян із поліцією та їхню задоволеність роботою поліцейських, спектр уявлень населення про відношення поліції до виконання своєї роботи тощо.

У спеціалізованому соціологічному дослідженні ($n = 2019$), проведеному в травні 2016 р. Центром Разумкова на замовлення Женевського центру демократичного контролю над збройними силами, поставлено низку запитань щодо оцінки роботи поліції у різних сферах, які фігурували у минулих опитуваннях (табл. 1; числа заокруглено до десятих) [1]. Найменший середній бал (за шкалою від 1 до 5, де “1” означає вкрай низьку оцінку, а “5” – максимально високу оцінку) отримали кожного року такі сфери роботи, як розкриття злочинів та боротьба з хабарництвом, корупцією в органах влади, інших державних структурах. Жодна з оцінок за різними сферами є менш ніж чотири бали, а багато респондентів взагалі не визначилися з думкою.

¹ Закінчення. Початок у попередньому номері.

Так, наприклад, у 2016 р. більше третині (34,5 %) було важко відповісти на запитання щодо оцінки діяльності поліції у сфері розкриття злочинів. Кожен четвертий (25,9 %) не зміг визначитися з відповіддю щодо оцінки роботи поліції з охорони представників влади та забезпечення їх безпеки й кожен п'ятий (19,8 %) – оцінки із запобігання правопорушенням [2, с. 22].

Таблиця 1

Відповіді на запитання: “Як Ви оцінюєте роботу поліції Вашого міста (у сільській місцевості – Вашого району) в кожній зі сфер”, середні бали

	2006	2011	2016
Забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод	2,7	2,6	3,1
Охорона і забезпечення громадського порядку	2,8	2,8	3,2
Розкриття кримінальних злочинів	2,6	2,5	2,7
Боротьба з хабарництвом, корупцією в органах влади, інших державних структурах	2,3	2,2	2,4
Охорона представників влади та забезпечення їх безпеки	–	3,6	3,6
Боротьба із порушеннями правил дорожнього руху, забезпечення безпеки руху	2,9	2,9	3,2
Запобігання правопорушенням та їх припинення	2,6	2,6	3,0
Боротьба із вуличною злочинністю	2,6	2,6	3,0
Робота поліції Вашого міста (у сільській місцевості – Вашого району) в цілому	2,7	2,7	3,1

У табл. 2 представлено значення коефіцієнтів кореляції Пірсона між суб'єктивними оцінками населенням роботи поліції у різних сферах у 2016 році². Слід зробити висновок про те, що оцінки респондентів стосовно роботи поліції міста (району) в цілому, забезпечення особистої безпеки громадян, захисту їх прав і свобод, охорони й забезпечення громадського порядку, боротьби з вуличною злочинністю, запобігання правопорушенням та їх припинення, розкриття кримінальних злочинів, а також боротьби із порушеннями правил дорожнього руху, забезпечення безпеки руху, є пов'язаними між собою.

Таблиця 2

Матриця коефіцієнтів кореляції між оцінками населенням України роботи поліції у різних сферах

	Забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод	Охорона і забезпечення громадського порядку	Розкриття кримінальних злочинів	Боротьба з хабарництвом, корупцією в органах влади, інших державних структурах	Охорона представників влади та забезпечення їх безпеки	Боротьба із порушеннями правил дорожнього руху, забезпечення безпеки руху	Запобігання правопорушенням та їх припинення	Боротьба із вуличною злочинністю	Робота поліції Вашого міста (району) в цілому
Забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод	1	0,79	0,69	0,58	0,32	0,63	0,70	0,69	0,76
Охорона і забезпечення громадського порядку		1	0,67	0,48	0,41	0,68	0,71	0,73	0,77
Розкриття кримінальних злочинів			1	0,68	0,26	0,56	0,66	0,68	0,71
Боротьба з хабарництвом, корупцією в органах влади, інших державних структурах				1	0,07	0,47	0,56	0,57	0,58
Охорона представників влади та забезпечення їх безпеки					1	0,36	0,27	0,27	0,35

² Автор висловлює подяку заступникові директора соціологічної служби Центру Разумкова к.с.н. Михайлу Міценку за надання розрахунків, наведених у таблицях 2 та 3.

	Забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод	Охорона і забезпечення громадського порядку	Розкриття кримінальних злочинів	Боротьба з хабарництвом, корупцією в органах влади, інших державних структурах	Охорона представників влади та забезпечення їх безпеки	Боротьба із порушеннями правил дорожнього руху, забезпечення безпеки руху	Запобігання правопорушенням та їх припинення	Боротьба із вуличною злочинністю	Робота поліції Вашого міста (району) в цілому
Боротьба із порушеннями правил дорожнього руху, забезпечення безпеки руху						1	0,71	0,67	0,72
Запобігання правопорушенням та їх припинення							1	0,79	0,78
Боротьба із вуличною злочинністю								1	0,81
Робота поліції Вашого міста (у сільській місцевості – Вашого району) в цілому									1

Примітка. Напівжирним шрифтом позначено коефіцієнти кореляції, що виявляють статистичну значущість на рівні статистичної значущості $\alpha = 0,01$ (двобічна область).

Відмінності громадської думки щодо оцінки роботи поліції у різних соціально-демографічних групах представлено в таблиці 3. Виходячи зі значень середніх балів за певними сферами, найнижчі оцінки надали респонденти, що мешкають на Сході країни. Більші бали за роботу поліції схильна виставляти молодь, менші – особи, що належать до найстаршої вікової групи. Особи з вищою освітою або з більш високим матеріальним рівнем загалом краще оцінюють діяльність поліції.

Таблиця 3

Відповіді на запитання: “Як Ви оцінюєте роботу поліції Вашого міста (у сільській місцевості – Вашого району) в кожній зі сфер” серед різних соціально-демографічних груп, середні бали

	Забезпечення особистої безпеки громадян	Охорона громадського порядку	Розкриття злочинів	Боротьба з хабарництвом, корупцією	Охорона представників влади	Боротьба із порушеннями правил дорожнього руху	Запобігання правопорушенням	Боротьба із вуличною злочинністю	Робота поліції Вашого міста (району) в цілому
Макрорегіон проживання									
Захід	3,3	3,4	2,7	2,4	3,5	3,4	3,2	3,2	3,2
Центр	3,1	3,2	2,7	2,5	3,5	3,2	3,0	3,0	3,1
Південь	3,1	3,2	2,7	2,4	3,5	3,2	3,0	3,0	3,2
Схід	2,9	3,0	2,5	2,3	3,7	3,0	2,6	2,7	2,8
Донбас	3,1	3,3	2,7	2,3	3,9	3,2	3,0	3,2	3,2
Вікова група									
18–29 років	3,2	3,4	2,8	2,6	3,6	3,4	3,1	3,2	3,3
30–39 років	3,1	3,2	2,6	2,4	3,6	3,2	3,0	3,0	3,1
40–49 років	3,1	3,2	2,7	2,4	3,7	3,2	2,9	3,0	3,1
50–59 років	3,1	3,1	2,6	2,4	3,5	3,2	2,9	3,0	3,0
60 років і старші	3,0	3,1	2,6	2,4	3,6	3,1	2,9	2,9	3,0

	Забезпечення особистої безпеки громадян	Охорона громадського порядку	Розкриття злочинів	Боротьба з хабарництвом, корупцією	Охорона представників влади	Боротьба із порушеннями правил дорожнього руху	Запобігання правопорушенням	Боротьба із вуличною злочинністю	Робота поліції Вашого міста (району) в цілому
	Освіта								
Незакінчена середня	3,0	3,2	2,7	2,4	3,4	3,1	2,9	2,9	3,0
Загальна середня	3,0	3,1	2,6	2,3	3,6	3,2	2,9	3,0	3,1
Середня спеціальна	3,1	3,1	2,7	2,4	3,5	3,2	2,9	2,9	3,1
Вища або незакінчена вища	3,2	3,4	2,7	2,4	3,7	3,3	3,1	3,1	3,2
	Матеріальне становище сім'ї								
Ледве зводимо кінці з кінцями, грошей не вистачає навіть на необхідні продукти	3,0	3,0	2,7	2,4	3,5	3,1	2,9	2,8	3,0
Вистачає на харчування та на придбання необхідних недорогих речей	3,1	3,2	2,6	2,4	3,6	3,2	3,0	3,0	3,1
У цілому на життя вистачає, але придбання речей тривалого вжитку, таких, як меблі, холодильник, телевізор, уже викликає труднощі	3,1	3,3	2,7	2,5	3,6	3,3	3,0	3,1	3,2
Живемо забезпечено, але зробити деякі покупки ми поки що не в змозі (купити квартиру, автомобіль тощо)	3,2	3,3	2,7	2,5	3,8	3,3	3,2	3,2	3,2

У соціологічному опитуванні Харківського інституту соціальних досліджень, яке проведене у лютому – березні 2016 р., з'ясувався рівень задоволеності населення Харківщини ($n = 3600$) роботою різних служб поліції (чергова частина, ДАІ, дільничні інспектори, патрульно-постова служба, слідчі органи, кримінальний розшук та інші оперативні служби). В цьому контексті варто зазначити, що на час проведення соціологічного опитування припала відомча реорганізація, під час якої такі підрозділи, як ДАІ та патрульно-постова служба, припинили своє існування. Крім того, багато респондентів м. Харкова та Харківської області не змогли визначитися з відповіддю щодо задоволеності роботою зазначених служб. Максимальний відсоток тих, хто не надав визначеної відповіді, стосувався підрозділу карного розшуку (69,7 %) [3, с. 15]. Зазначимо, що навіть особи, які визначилися з думкою щодо задоволеності/незадоволеності, здебільшого не контактували з усіма цими службами.

Одним із ключових показників діяльності поліції є щільність її контактів з населенням. Адже при відсутності взаємодії поліції з населенням громадська думка відбиває лише загальне уявлення респондентів про цей соціальний інститут, а не більш-менш обґрунтовану оцінку, що має під собою особистий досвід та обізнаність з діяльністю того чи іншого підрозділу поліції. Так, за даними проекту “Українське суспільство: моніторинг соціальних змін” Інституту соціології НАН України ($n = 1800$) за останні 12 місяців перед опитуванням до міліції зверталось щодо розв'язання своїх особистих проблем у 2012 р. 9,3 %, 2014 р. – 8,5 %, у 2016 р. – 9,7 % опитаних. З підгрупи тих, хто звернувся до цього правоохоронного органу, отримали допомогу у 2012 р. – 24,0 %, 2014 р. – 19,7 %, 2016 р. – 37,7 % респондентів.

Інші соціологічні компанії у своїх опитуваннях використовують більш докладний перелік ситуацій контактів населення з поліцією. Згідно з результатами всеукраїнського опитування, проведеного у травні 2016 р. Центром Разумкова ($n = 2019$), 18,2 %

респондентів упродовж 12 місяців зверталось до поліції з приводу однієї чи кількох з п'ятнадцяти ситуацій, які були визначені соціологами в анкеті. При цьому “більшість тих, хто контактував з поліцією, висловили повне або часткове задоволення діями поліцейських (56,2 %), відзначивши їх уважність (71,2 %), поважливе ставлення (72,2 %), оперативність (54,3 %)” [2, с. 42]. За даними вивчення громадської думки жителів Харківщини (2016 р.), 20,7 % респондентів вказали, що вони упродовж 12 місяців контактували з поліцією. Серед жителів цього регіону, які обрали одну чи кілька з п'ятнадцяти причин звернень до поліції, 54,8 % опитаних залишилися задоволеними [3, с. 12–13]. Налагодження взаємодії працівників поліції з різними категоріями населення може сприяти збільшенню рівня довіри до цього правоохоронного органу з боку суспільства.

Проведений аналіз дає підстави для таких висновків.

В Україні склалася власна традиція вивчення громадської думки щодо ставлення населення до поліції. Вона включає вимірювання ступеня довіри до поліції як соціального інституту, задоволеності при зверненні до поліції (насамперед, у випадках вчинення злочину проти респондента, оформлення ним різноманітних документів в органах системи МВС України або випадкових контактів з представником поліції у громадських місцях), оцінки різних напрямів роботи поліції.

Низка результатів соціологічних опитувань свідчить про підвищення рівня довіри населення до поліції. Дані різних агенцій різняться між собою. З'ясування причини таких розходжень становить окрему методичну проблему для соціологічної науки. В процесі оцінювання діяльності поліції важливу роль відіграє компетенція суб'єкта оцінювання та специфіка і складність об'єкта оцінки. У соціологічному опитуванні населення країни фіксуються лише загальні уявлення респондентів стосовно діяльності поліції із забезпечення громадського порядку, розкриття та профілактики злочинів тощо. Деталізація громадської думки щодо оцінки конкретних служб (змісту діяльності певних професійних категорій працівників поліції) видається зайвою, адже лише невелика частка населення контактує з поліцією, низка відносин має ситуативний, нетривалий характер, що унеможлиблює надання кваліфікованої відповіді. Крім того, громадяни формують свою думку не лише з огляду на власний досвід, а й під впливом розмов з близьким оточенням, знайомим, повідомлень ЗМІ (телебачення, радіо, газети), соціальних мереж, чуток тощо. Зважаючи на зазначені фактори, громадська думка населення є фрагментарною і може стосуватися лише найбільш загальних напрямів (сфер) діяльності поліції чи оцінки безпосереднього контакту з поліцейським.

Контактуючи особисто з поліцейським, від третини до половини співгромадян залишилися задоволеними. Аналізуючи відповіді на зазначене питання, важливо надалі враховувати проблематику, з якою саме особа звертається до працівника поліції. З метою оцінки діяльності поліції, яка передбачена нормативно-правовими актами, необхідно, на нашу думку, крім масових соціологічних опитувань, здійснювати вибіркові або суцільні соціологічні опитування осіб, що безпосередньо користуються послугами поліції у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності. Реалізація суцільних опитувань за різними сферами діяльності поліції можлива за допомогою системи смс-інформування та чат-ботів, які в автоматичному режимі збирають відповіді особи, котра зверталася до підрозділів поліції чи сервісних служб зі своїм питанням, наприклад, забезпечення зручності при зверненні, поведіння працівника при спілкуванні, повнота та швидкість одержаної інформації, задоволеність розв'язанням проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Як Ви оцінюєте роботу міліції Вашого міста, району? (динаміка, 2006–2011). Результати соціологічного опитування Центру Разумкова. URL: <http://bit.ly/2yRKuzv> (дата звернення: 30.08.2017).
2. Громадяни України про безпеку: особисту, національну та її складові. Результати загальнонаціонального соціологічного дослідження Центру Разумкова. К., 2016. 132 с. URL: <http://bit.ly/2gHPAay> (дата звернення: 30.08.2017).
3. Оцінка діяльності поліції Харківщини очима громадян: звіт за результатами соціологічного дослідження. Результати соціологічного опитування Харківського інституту соціальних досліджень / Авт. кол.: Д. Кобзін, А. Черноусов, К. Коренева та ін. Х., 2016. 47 с. URL: <http://bit.ly/2yLiXAT> (дата звернення: 30.08.2017).

REFERENCES

1. How do you evaluate the work of the police in your city, district? (dynamics, 2006-2011). The results of the sociological survey of the Razumkov Center. URL: <http://bit.ly/2yRKuzv> (Appointment Date: August 30, 2017).
2. Citizens of Ukraine on security: personal, national and its components. Results of the nationwide sociological research of the Razumkov Center. K., 2016. 132 p. URL: <http://bit.ly/2gHPAay> (Appointment Date: August 30, 2017).
3. Evaluation of the activity of the Kharkiv police in the eyes of citizens: a report on the results of sociological research. Results of a sociological survey of the Kharkiv Institute for Social Research / Avt. Col.: D. Kobzin, A. Chernousov, K. Koreneva and others. Kh., 2016. 47 p. URL: <http://bit.ly/2yIiXAT> (Appointment Date: August 30, 2017).

UDC 351.74:316.653(477)

A.A. Bova,
Candidate of Sociological Sciences,
Senior Researcher,
Head of the Department of the Research Lab of the
State Research Institute MIA of Ukraine, Kyiv,
ORCID ID 0000-0003-1588-0250

ATTITUDE OF THE POPULATION OF UKRAINE TO THE ACTIVITIES OF THE POLICE: THE FIRST RESULTS OF THE REFORM

The publication presents the main results of public opinion polls conducted in Ukraine by a number of sociological agencies – the Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation, Social Monitoring Center and the Ukrainian Social Science Research Institute named after Alexander Yaremenko, together with the Department of Monitoring Studies of Socio-Economic Transformations at the Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine, Razumkov Center, Kyiv International Institute of Sociology, Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kharkiv Ins. the title of social research during 2005-2017, Kantar TNS in relation to the population's attitude to the police (police), in particular, indicators of trust in the police, subjective evaluation of the activities of this law enforcement agency, satisfaction with its work, including when applying to police officers. The paper notes that the data of various sociological surveys do not coincide with the indicators of Ukrainian population's trust in the police as a whole and in the police patrol unit. Changes in the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine were started with the creation of a police patrol service and a wide coverage of this event in the media, which probably contributed to increasing the level of public confidence in this police unit at the beginning of the law enforcement reform.

Based on data from the public opinion poll conducted by the Razumkov Center in May 2016 in all regions of Ukraine, with the exception of the Crimea and the occupied territories of Donetsk and Luhansk oblasts (2019 respondents were interviewed), differences were found in the assessment of the work of city (district) police among various socio-demographic groups. The lower points of the police work tend to be provided by respondents living in the east of the country, persons belonging to the oldest age group, and more are young people, persons with higher education or with a higher material level.

Attention is drawn to the fact that the competence of the subject of evaluation and the specificity and complexity of the object of evaluation plays an important role in the process of assessing the activity of the police. In the sociological survey of the population of the country, only general representations of respondents regarding the activities of the police in ensuring public order, disclosure and prevention of crimes, etc. are recorded. In order to assess the activities of the police, it is proposed to conduct selective or continuous polls of persons directly using the services of the police in the areas of ensuring the protection of human rights and freedoms, the interests of society and the state, and combating crime.

Keywords: police, police activity estimation, trust to the police, sociological survey.

Отримано 16.05.2018